

Monumentnummer*: 531371

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 18 januari 2013
Kadaster deel/nr 82686/180

Woonplaats* Naarden
Gemeente* Gooise meren
Provincie* Noord-Holland

Locatiennaam Naarden
Locatieomschrijving Werken aan de Karnemelksloot.

Kadastrale gemeente* Naarden
Sectie* E
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 202

*Omschrijving***

Cluster 9. Tankversperring.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE Inleiding

BETONBLOK VAN TANKVERSPERRING als onderdeel van lineaire en accesverdediging met antitankgrachten, groepsschuilplaatsen, kazematten en dergelijke.

Naarden ligt op de hoge gronden tussen het Naardermeer en de Zuiderzee, die een acces vormden tot Amsterdam en was één van de belangrijkste vestingsteden van de Oude Hollandse Waterlinie. De waterlinie was primair gebaseerd op inundatie van laag gelegen gronden om zo de vijand de doorgang te beletten. Naarden lag echter op de hoge uitlopers van het Gooi, waardoor de inundaties werden bemoeilijkt. Besloten werd de hoge gronden af te graven. De Werken aan de Karnemelksloot zijn een onderdeel van de pogingen om water rond te vesting Naarden te kunnen vasthouden. In 1787 werd een damsluis aangelegd in de Karnemelksloot, die het inundatiewater moest vasthouden. Ter bescherming van de damsluis kwamen, eveneens in 1787, twee kleine omgrachte aarden lunetten tot stand aan weerszijden van de Karnemelksloot. Behalve de verdediging van de sluis dienden zij ook om de vijand te beletten Naarden aan het zuiden te passeren. Deze lunetten zijn in de Franse Tijd gesloopt maar ten tijde van de Nieuwe Hollandse Waterlinie rond 1873-1875 vergroot en van bouwwerken voorzien. Ook de fortwachterswoning Naardermeer 7 moet uit deze tijd

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

dateren. De fortificaties van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bleken al snel verouderd. Als gevolg van verbeteringen van het geschut kon van steeds grotere afstand effectief doel worden geraakt. Daarom werd ervoor gekozen om tijdens de mobilisatieperioden van 1914-1919 en 1939-1940 extra verdedigingswerken aan te leggen vóór de eigenlijk werken in de vorm van groepsnesten, groepsschuilplaatsen, geschutskazematten en versperringen. Aan de oost- en zuidzijde van Naarden kwam in de mobilisatieperiode 1914-1918 een verdedigingslinie van enige kilometers lengte tot stand. Bij de Karnemelksloot werden prikkeldraadversperringen en schuilplaatsen aangelegd. In 1926 werden de Werken aan de Karnemelksloot, gelijktijdig met de vesting Naarden, als officieel verdedigingswerk opgeheven. Desondanks werd gedurende de periode 1935-1940 een tankversperring aangelegd bij de Karnemelksloot.

Het opwerpen van hindernissen om het oprukken van vijandelijke troepen te belemmeren of te vertragen kent een lange historie. Belangrijke kunstmatige hindernissen waren van oudsher onder meer grachten, waterlinies, omgehakte bomen en onklaar gemaakte bruggen. Met de opkomst van mechanische (zoals de stoomtrein) en gemotoriseerde (pantservoertuigen en tank) verkeersmiddelen is nog zwaarder materieel ingezet, waaronder de stalen en (gewapend) betonnen versperring. Eén van de vanaf het midden van de jaren '30 toegepaste systemen bestond uit schuin rechtop geplaatste en gepunte, stalen (H-)profielbalken, die niet alleen de doorgang voor zulke verkeersmiddelen sterk bemoeilijkten, maar die daaraan ook zware schade konden toebrengen. Dergelijke hindernissen konden worden samengesteld uit één (Type I) dan wel twee rijen (Type II) profielbalken. Tankhindernissen waren gewoonlijk opgebouwd uit samenhangende stelsels van barrières, waarin behalve water (waaronder vooral antitankgrachten en inundaties) ook betonnen en stalen constructies (de echte tankversperringen) de voortgang vertraagden. De gleuven waarin de staven konden worden aangebracht, konden worden afgesloten door middel van gietijzeren deksels. Het Nederlandse leger maakte aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog in de Nieuwe Hollandse Waterlinie onder meer gebruik van antitankgrachten en betonblokken met stalen profielbalken. Het aantal aangelegde tankversperringen in de Hollandse Waterlinie is niet bekend; rond het jaar 2000 zijn er nog ongeveer 10 (redelijk) herkenbaar aanwezig, waarvan 1 compleet. Een andere bekende hindernis was de tetraëder - een verplaatsbaar driehoekig betonblok (ook wel als een stalen constructie uitgevoerd), dat groepsgewijze kon worden toegepast bij controleposten en bruggen.

Omschrijving

BETONBLOK VAN TANKVERSPERRING op het acces van de dijkweg het Naardermeer tussen het eigenlijke meer en de Karnemelksloot, iets ten zuiden van de damsluis en de Werken aan de Karnemelksloot. Van de versperring resteren twee betonnen stroken in de zijbermen (ca. 40.00 m breed), met de Karnemelksloot enerzijds en een kleinere sloot langs de dijkweg het Naardermeer anderzijds. De profielstaven zijn tot op maaiveldhoogte afgezaagd. In oorspong besloeg de versperring de totale breedte van de dijk met zijberm.

Waardering

Het BETONBLOK VAN de TANKVERSPERRING is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het betreft hier een onderdeel uit de periode 1935-1940. Het onderdeel is een voorbeeld van een rest van een speciaal ter verdediging tegen aanvalswagens en / of tanks aangelegde gewapend betonnen, gietijzeren en stalen versperring, die deel uitmaakte van een lineaire, verder deels uit (anti)tankgrachten en aangrenzende inundaties bestaande hindernis.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en door de ligging in een potentiële toegang (accés) tot de Vesting Holland.

* Het onderdeel is tamelijk zeldzaam omdat er relatief weinig herkenbare tankhindernissen resteren.

* Het onderdeel is weinig gaaf bewaard, maar laat zich in het veld nog in zijn oorspronkelijke functie herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Versperring

Functie

Tankhindernis